

RAÄ Listerby 130

Listerby socken, Ronneby kommun

Arkeologisk förundersökning och
särskild undersökning

Blekinge museum rapport 2008:12
Mikael Henriksson

Bakgrund

Inför en planerad exploatering för ett antal friliggande hus på fastigheten Yxnarum 19:1 i Listerby socken, fick Blekinge museum under våren 2005 i uppdrag att genomföra en särskild utredning inom det aktuella planområdet. Uppdraget utfördes i början av juni samma år, och resultatet från utredningen (Henriksson, 2005:1) låg sedan till grund för länsstyrelsens beslut om fortsatta arkeologiska insatser på platsen (Lst Dnr: 431-4144-05). Blekinge museum genomförde de efterföljande fältarbetena under 2005 och 2006. Föreliggande avrapportering inbegriper såväl arkeologisk förundersökning som särskild undersökning. Den antikvariska arbetsinsatsen har i huvudsak bekostats av exploitören med bidrag från länsstyrelsen i Blekinge län.

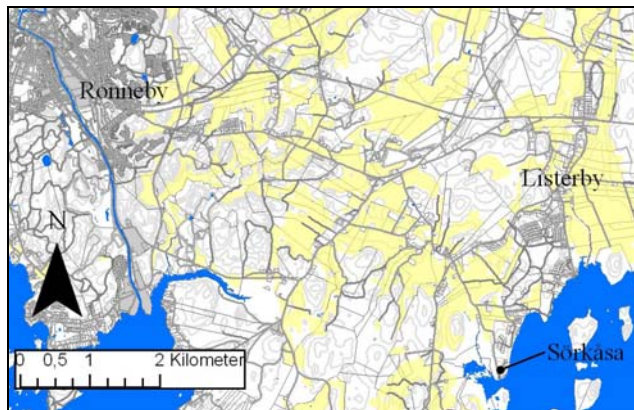

Fig.1 – Undersökningsområdet markerat på fastighetskartan

Topografi och kulturhistoria

Det aktuella undersökningsområdet (UO) ligger på en N-S löpande ås, vilken under olika skeden av förhistorien tidvis utgjort en välavgränsad ö och tidvis en halvö. De avstyckade

Fig.2 – Slutundersökningsområdet markerat på 1850 års sockenkarta.

tomterna har en sammanlagd yta om 4600 m², och är belägna mellan 5 och 6 m.ö.h. Den blockrika terrängen domineras av främst ung lövskog med huvudsakliga inslag av ek, bok och björk. Ställvis går berget i dagen, och jordmänen består uteslutande av moränsand. Såväl Sörkåsa som det närliggande Norrkåsa bär

namn efter de båtångöringsplatser för Yxnarum, som fanns här på byns utägor. Närområdet präglas idag av en fritidsbebyggelse från i huvudsak mitten av 1900-talet.

Fig.3 – RAÄ 44, Listerby sn, i undersökningsområdets närhet.

Trakten hyser omfattande, registrerade spår från förhistorisk tid (bilaga 1). Inte minst rör det sig här om gravmiljöer och boplatzlämningar från olika skeden av sten- och bronsålder. De mest närliggande fornlämningarna utgörs av två registrerade stensättningar (RAÄ Listerby 44:1-2), ca 75 m SO om det

aktuella UO (fig.3 resp. bilaga 1). De senaste åren har ett antal arkeologiska utredningsinsatser kommit till stånd i denna del av Listerby socken (se Henriksson 2005 resp 2007 samt Persson 2001). Detta huvudsakligen till följd av fortsatt exploatering för bostäder i Slättanäsområdet. Så sent som vintern 2008 utfördes en slutundersökning av en fossil åkermark, RAÄ Listerby 175, en dryg km norr om UO, vilken genom ett flertal, samstämmiga ¹⁴C-dateringar kunde knytas till bronsåldern (Jönsson 2008). En liknande fornmiljö, RAÄ Listerby 46, registrerades inom ramen för en utredning vid Norrkåsa år 2007, då även ett skålgropsblock, RAÄ Listerby 179, påträffades (Henriksson 2007:1).

Fältarbetets genomförande

Den arkeologiska förundersökningen utfördes 2005-09-22 till 2005-09-23, och den särskilda undersökningen under spridda dagar under perioden augusti – november år 2006. I samband med förundersökningen skedde viss schaktning med grävmaskin (se fig.4), men under slutunder-

Fig.4 – Framschaktning inom ramen för förundersökningen.

sökningen utfördes all grävning för hand. Dokumentation i form av fotografering med såväl digital stillbilds- som videokamera skedde kontinuerligt under fältarbetsfaserna. En handritad plan i skala 1:20 upprättades i fält, vilken georefererades mot lantmäteriets mätdata och digitaliserades i datorprogrammet ArcGIS 9.1 i samband med avrapporteringen.

Resultat och diskussion

Förundersökningens schaktning med maskin (fig.4) resulterade i ett schakt, vilket, för hand, endast kom att utvidgas marginellt i samband med slutundersökningen. Den framschaktade ytan uppgick slutligen till ca 50m² (bilaga 2 resp fig.5).

Fig.5 – Handgrävning av undersökningsytan

Schaktningsdjupet varierade mellan 0,25 och 0,40 m, med den djupaste delen i schaktets norra del. Handrensning av ytan resulterade efter hand i att en relativt tydlig bild av fornlämningsspåren erhöles.

Den mest fyndintensiva ytan inom schaktet utgjordes av ett ca 10 m² stort kulturlager (se bilaga 2). Detta avgränsades i tre riktningar av berg i dagen, blockbunden terräng eller i övrigt allmänt stembemängda partier. Mot S och SV avtog fynden successivt. Kulturlagret, vilket framkom redan i samband med utredningsfasen (se Henriksson 2005:1), bedömdes under detta skede vara mellan 0,10 och 0,15 m tjockt. Denna bild stod sig även under slutundersökningen. Lagret bestod även fortsatt av en kraftigt humös sand, vilken endast svårigen kunde skiljas från övrig jordmån och en underliggande, orörd grund.

I samband med förundersökningen påträffades vissa större stenar öster om kulturlagret på ett sådant sätt, att en arbetshypotes blev att de kunde utgöra syllstenar av något slag. Vid slutundersökningens fortsatta rensning av detta parti drogs slutsatsen dock, att det endast rörde sig om en ansamling 0,05 – 0,40 m stora, sannolikt undanröjda stenar. Den stembemängda ytan lämnades i princip orörd, och övertäcktes efter avslutad undersökning.

En urlakad, svagt sotig härdrest framrensades och grävdes bort vid slutundersökningen. Ett träkolsprov från härden skickades för ¹⁴C-analys. Detta gav en kalibrerad datering till tiden omkring 1500 f.Kr. (bilaga 4a-b).

Av praktiska skäl sammanfördes fyndmaterialet från för- och slutundersökningsskedena med det som tillvaratogs i samband med den särskilda utredningen. Sammanlagt kom fyndmaterialet BIM 26097 därmed att uppgå till 29 fyndposter (bilaga 3 resp 5). Av de 23 nyinförda posterna härrörde 5 från förundersökningen och resterande 18 från slutundersökningen. Förundersökningens fyndmaterial insamlades i huvudsak i kulturlagret, i anslutning till utredningens sökschakt (se bilaga 2). Då dessa framkom relativt ytligt under förnan, bedömdes fyndseparering inom den framschaktade ytan som irrelevant, varför ingen sådan skedde. När arbetet vid Sörkåsa sedan återupptogs i samband med slutundersökningen, var ytan, efter vinterns övertäckning, delvis kraftigt bevuxen med mossa och svampar. Följaktligen krävdes att den slutliga bortgrävningssfasen föregicks av en kompletterande handrensning. Härefter separerades alla tillvaratagna fynd kontextuellt. Merparten av fynden tillvaratogs från det tjocka kulturlagret medan mindre mängder påträffades söder om detta, inom det stenbemängda området samt i anslutning till härdresten. Delar av det högt liggande fyndmaterialet, som insamlades under förundersökningssfasen var kraftigt frostsprängt och eldpåverkat. Enstaka avslag uppvisar retuscher, men i huvudsak förefaller flintorna utgöra rent avfall. Undersökningens sammantagna fyndmaterial består i huvudsak av flinta och keramik, med mindre inslag av kvarts och bergart (bilaga 3). Sammanlagt tillvaratogs 1120 g flinta, främst av Kristianstadtyp. Keramikmaterialet utgörs av 1051 g, delvis streck- och gropornerad keramik. Utöver detta kan eventuellt ett mindre antal knackstenar av bergart identifieras liksom några mer eller mindre säkerställda yxfragment av grönsten. Bland övriga artefakter kan nämnas ett par tvärpilar, spånfragment samt ett par avslag med skrapfunktion (se bilaga 5a-b).

Undersökningsytan vid Sörkåsa visade sig, med facit i hand, bli en på flera sätt intressant arkeologisk lokal. Det kan tyckas självklart att arkeologiska spår framkommer i ett område där så många lämningar redan finns registrerade. Den undersökta ytan ligger dock så pass inklämd, i en i övrigt ganska svårgrävd terräng, att resultatet får anses vara över förväntan. På 50 m² framkom spår från främst neolitisk tid, vilka uteslutande tycks härröra från Gropkeramisk kultur, för bortemot 5000 år sedan. Under stora delar av förhistorisk tid utgjorde platsen mer av en utpost i skärgården än den i dag ter sig för en betraktare.

Genom fyndmaterialet går det utläsa hur den nyttjats som mer eller mindre tillfällig uppehållsplats, sannolikt på säsongsmässig basis. I lokalen vid Sörkåsa kan man här mycket väl läsa in ett ganska tidlöst nyttjande av det blekingska kulturlandskapet. Platsen låter oss fånga ögonblicksbilder från ett litet stycke mark i Listerby skärgård. De säsongsbetonade, materiella inslagen, inte alls olika senare tiders kåsar, tomtningar eller nätgårdar är kanske svåra att urskilja, men fragment av redskap och kärl speglar tidlösa verksamheter som jakt, fiske, slakt, rensning, tillredning och förvaring av olika slag.

Fig.6 – Grobkeramik från nedre delen av UO kulturlager.

Vad spåren av den normalt kustsammankopplade Grobkeramiska kulturen egentligen berättar för oss, är en ständigt återkommande diskussion bland arkeologer. Inte minst för ett så skärgårdsbetonat landskap som Blekinge, med flera indikationer på denna kultur, finns flera frågor kvar att belysa (se ex Larsson 2006 s.53 ff.) Detta faktum, liksom vetenskapen om satellitlokalernas betydelse genom tid och rum, gör att även den lilla lokalen vid Sörkåsa bör beredas en plats i arkeologihistorien.

Figurförteckning

- Fig.1 Utredningsområdet markerat på fastighetskartan
Fig.2 Avstyckade tomter markerade på 1850 års sockenkarta.
Fig.3 Fotografi över RAÄ Listerby 44:1-2
Fig.4 Maskinschaktning inom UO.
Fig.5 Slutlig grävning av undersökningsytan.
Fig.6 Exempel på keramik ur fyndpost 29.

Bilagor

- Bilaga 1 – Närområdets fornlämningsbild
Bilaga 2 – Schaktplan förundersökning/slutundersökning
Bilaga 3 – Fyndtabell förundersökning/slutundersökning
Bilaga 4 – Provresultat ¹⁴C
Bilaga 5 – Fyndbilaga

Källor

Skriftliga källor

Larsson, M. 2006. *A tale of a strange people. The Pitted Ware Culture in Southern Sweden.* University of Lund Institute of Archaeology Report Series No 96. Lund

Otryckta källor

Henriksson, M. 2005:1 Yxnarum 19:1. Listerby socken, Ronneby kommun. Särskild utredning. Blekinge museum rapport 2005: 12.

Henriksson, M. 2005:2 Listerby 16:54 och Yxnarum 19:12. Listerby socken, Ronneby kommun. Särskild utredning. Blekinge museum rapport 2005:20

Henriksson, M. 2005:3 Yxnarum 19:1. Listerby socken, Ronneby kommun. Arkeologisk förundersökning. Blekinge museum rapport 2005: 25.

Henriksson, M. 2007:1 Yxnarum 21:1. Listerby socken, Ronneby kommun. Särskild utredning. Blekinge museum rapport 2007:11

Henriksson, M. 2007:2 Listerby 16:54 och Yxnarum 19:12. Fältarbetsfas II. Listerby socken, Ronneby kommun. Särskild utredning. Blekinge museum rapport 2007:12

Jönsson, Å. 2008. Slättanäs förundersökning. Blekinge museum rapport 2008:11

Persson, T. 2001. Kulturlandskapsutredning Slättanäsområdet. Listerby 16:54 och Yxnarum 19:12. Blekinge museum rapport 2001.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr och datum för beslutet: 431-4144-05, 2006-08-23

Blekinge museum dnr: 140-0408-06

Undersökningstid: FU 2005-09-22,23 SU aug-nov 2006

Personal: Mikael Henriksson

Läge: Fastighetskartan, blad 3F5e Yxnarum

Koordinatsystem: Plan 2,5 gon W Blekinge 10.

Koordinater för undersökningsytans sydvästra hörn: x: 6226832 y: 1473784

Dokumentation: Mätdata, 40 digitala fotografier samt 2:25 min digital videofilm förvaras i Blekinge museum.

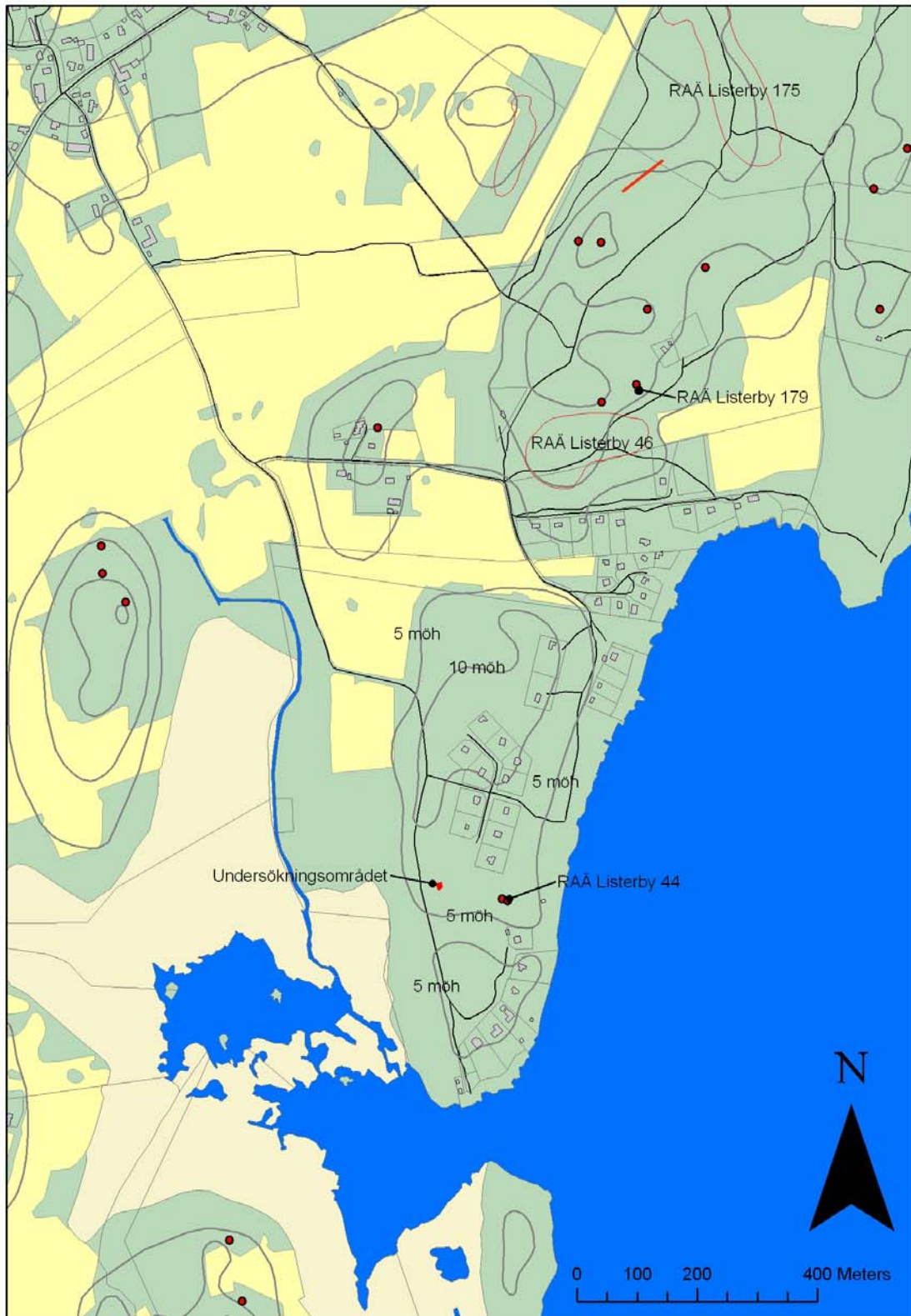
Fynd: BIM 26097:7-29

Kartanvändning: ©LMV, Gävle, 2008 resp. ©LMV Ärende nr M2005/2857

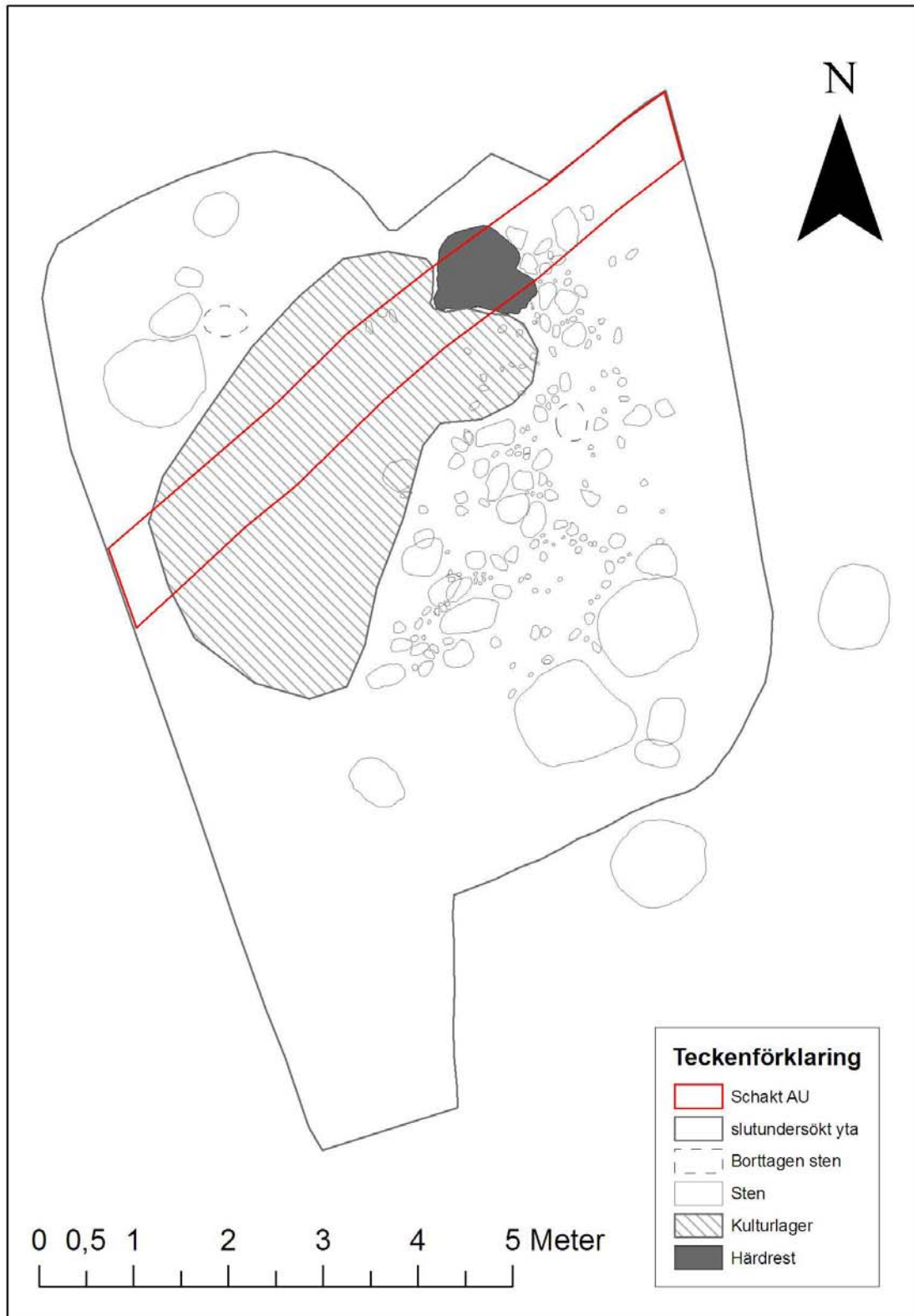
©LMV 2008. Ur Historiska Kartor™

Bilaga 1 – Aktuell fornlämningsmiljö

Bilaga 2 – Schaktplan FU/SU

Bilaga 3 – Fyndtabell arkeologisk förundersökning/särskild undersökning

FYNDNR.	KONTEXT	SAKORD	MATERIAL	VIKT (G)	ANTAL	STORLEK (mm)	FYNDSTATUS	ANMÄRKNING
7	K-lager	Avfall/avslag	Kvarts	21	6		fragment	Rensfynd FU
8	K-lager	Knacksten?	Bergart	500	2		ena frgm	Rensfynd FU
9	K-lager	Keramiskårvor	Keramik	90	20		fragment	Rensfynd FU
10	K-lager	Avfall/avslag	Flinta	497	69		fragment	Rensfynd FU, eld- och frostpåverkan, främst Kr.fi
11	K-lager	Yxa?	Grönsten	285	1		fragment	Rensfynd FU, ev oslipad, svårt fragm yxa
12	UO	Avfall/avslag	Flinta	202	38		fragment	Fynd inledande rensning av SU-ytan
13	UO	Keramiskårvor	Keramik	115	40		fragment	Fynd inledande rensning av SU-ytan
14	UO	Avfall/avslag	Kvarts	8	2		fragment	Fynd inledande rensning av SU-ytan
15	Hård	Avfall/avslag	Flinta	58	11		fragment	Huvudsakligen yttligt påträffade fynd av Kr.flinta
16	Hård	Knacksten?	Bergart	262	1		Hel	
17	Hård	Keramiskårvor	Keramik	39	14		fragment	Huvudsakligen yttligt påträffade fynd
18	S delen	Keramiskårvor	Keramik	55	21		fragment	Rensfynd ytan S om kulturlagret
19	S delen	Avfall/avslag	Flinta	38	13		fragment	Rensfynd ytan S om kulturlagret
20	S delen	Yxa/mejsel?	Grönsten	144	1	65x65x13	fragment	Rensfynd ytan S om kulturlagret, slipad eggdel
21	S delen	Avfall/avslag	Kvarts	4	2		fragment	Rensfynd ytan S om kulturlagret
22	Stenparti	Avfall/avslag	Flinta	66	19		fragment	Yta med röjd sten O och SO om K-lagret
23	Stenparti	Keramiskårvor	Keramik	138	39		fragment	Yta med röjd sten O och SO om K-lagret
24	Stenparti	Avfall/avslag	Kvarts	<1	1		fragment	Yta med röjd sten O och SO om K-lagret
25	Stenparti	Djurben	Brända ben	1	2		fragment	Yta med röjd sten O och SO om K-lagret
26	K-lager	Avfall/avslag	Flinta	259	76		fragment	Nedre delen av kulturlagret
27	K-lager	Djurben	Brända ben	<1	1		fragment	Nedre delen av kulturlagret
28	K-lager	Knacksten?	Bergart	127	1		Hel	Nedre delen av kulturlagret
29	K-lager	Keramiskårvor	Keramik	614	>100		fragment	Nedre delen av kulturlagret

Bilaga 4a – Datering ^{14}C .

LUNDS
UNIVERSITET

KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
Laboratoriet för ^{14}C -datering
Sölvegatan 12, Geocentrum II
223 62 LUND
Tel. 046/2227885 Fax 046/2224830

QUATERNARY SCIENCES
Radiocarbon Dating Laboratory
Sölvegatan 12, Geocentrum II
S-223 62 LUND
Sweden

Mikael Henriksson
Blekinge Museum
Borgmästaregatan 21, 371 35 Karlskrona

Dateringsattest

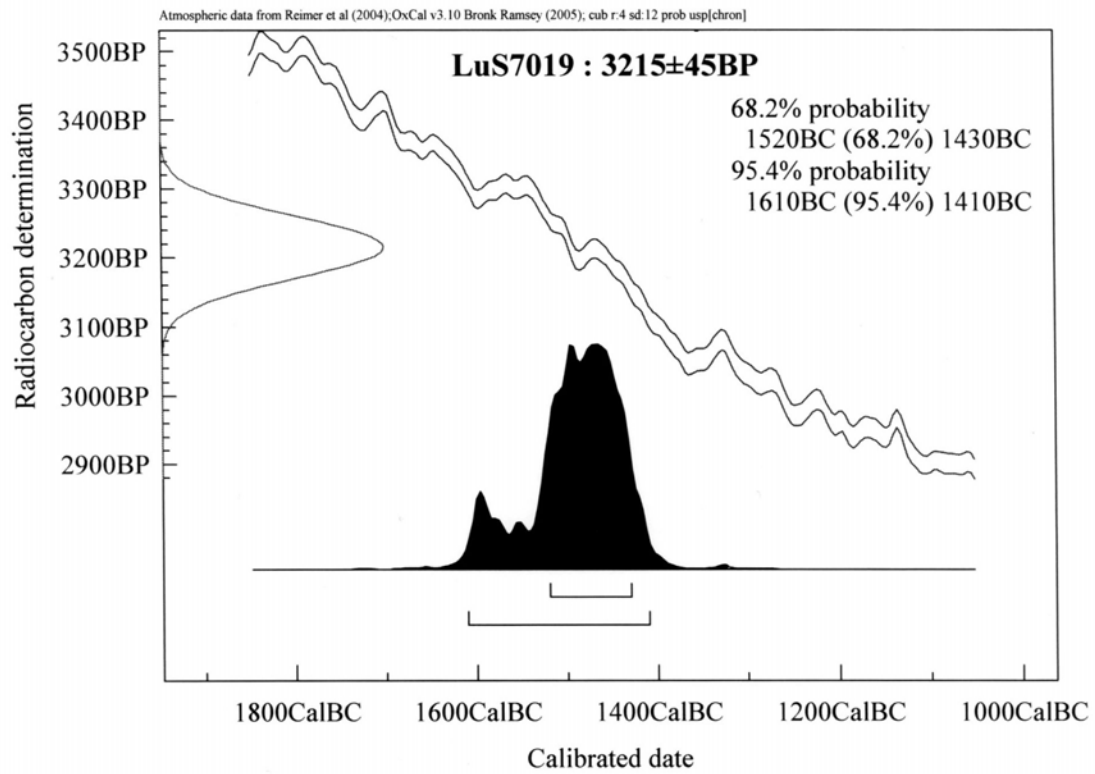
Provets benämning	Lab no	Erhållen ^{14}C -ålder BP	$\delta\text{C}13$ ‰	Provmgd (mg)	Förbehandling
Yxnarum 19:1, Prov I	LuS 7019	3215 ± 45		>20	HCl, NaOH

Beräkningen av ^{14}C -åldern är baserad på halveringstiden 5568 år. Resultaten är givna i antal år före 1950 (^{14}C -ålder BP). I osäkerhetsangivelsen innefattas statistiskt åtkomliga bidrag från mätningen av prov, standard och bakgrund. Som standard användes enligt internationell överenskommelse 95% av aktiviteten hos NBS oxalsyre-standard. Alla ^{14}C -åldrar är ^{13}C -korrigerade för avvikelser från överenskommet standardvärde på $^{13}\text{C}/^{12}\text{C}$ -förhållandet. Detta gäller också skal av mollusker och foraminiferer. För dessa måste alltså s.k. "sea correction" göras.

Lund 2007-01-25

Göran Skog

Bilaga 4b – forts. datering ^{14}C .

Bilaga 5a – Ornerade keramikfynd, Yxnarum 19:1

Bilaga 5b – Fyndurval av flinta och bergart, Yxnarum 19:1

Pilspetsar, spån och redskap.

Fragment av yxa/mejsel? Nedre kanten slipad.